

TÂM BÚT MÙA THU

(Tâm Bút)

*Bởi tài hoa có nghĩa là khổ lụy
Ai chép chuyện người cho một mai sau?
Bởi tài hoa cũng nghĩa là mệnh bạc
Xin giữ cho đời trăng gió thiên thâu.
(Thơ TNH tặng TTBG- 1994)*

I.

Đêm qua, cơn gió bất thường cuối tháng Mười bỗng dưng xuất hiện. Tiếng gió rít vang lên suốt từ chập tối, đập vào vách tường căn nhà, ai oán như tiếng rên ma quỷ. Nhìn qua cửa sổ, thấy từng đợt lá vàng cuốn nhanh, xào xạc liên tục, lại chạnh nhớ tiếng gió Nha Trang điên đảo. Nghĩ đến Túy Tâm, đến Hoàng Hà Giang với cái hạnh phúc “được ở Nha Trang tháng Mười Một”, nghĩ đến căn nhà bé nhỏ trên biển Lương Sơn đã qua tay chủ khác... trái tim nhói lên từng chập.

Tôi tự cười mình! Rõ ràng con người chẳng ai bằng lòng với Hiện Tại (như tôi bây giờ!)

Mười ngày qua chẳng muốn viết gì, định tâm quên hết mọi náo động chung quanh theo HAI cơn đại dịch Covid 19 và Donald Trump xảy ra cùng lúc. Trời lạnh quá. Quán chân trong chần, lưng dựa thành giường, tôi đọc lại bài Van Gogh. Tưởng, những con chữ sẽ lấp đầy giùm nỗi nhớ “tiếng gió gào tháng Mười Một trên biển Nha Trang”, nào dè trí não càng thêm bị đày đọa.

Cuộc đời dữ dội của Van Gogh làm cho choáng váng. 28 năm xưa viết về Van Gogh, tôi đang sống trong một hoàn cảnh hôn nhân êm ấm. 28 năm sau trong căn phòng lạnh, ngồi đọc lại những gì đã viết, mới nhận biết rõ điều, “ngay từ ngày ấy, tôi đã nhập tâm theo số phận chim di mỗi cánh bay tìm tổ” của người họa sĩ rất tài hoa.

Tuần lễ trước, nhận thư nữ độc giả ở Paris về bài viết Van Gogh đăng lại trên Facebook:

“Oct. 25/2020

Em cảm ơn chị rất nhiều. Biên khảo về Van Gogh thật là một việc làm nghệ thuật công phu. Em có duyên may nên mới được thưởng thức tài liệu quý giá này. Yêu thích người họa sĩ tài ba nhưng nhờ đọc tác phẩm chị mới am hiểu được thêm một cách sâu sắc về cuộc đời, tài nghệ, họa phẩm của ông.

Với lời văn mượt mà đẹp đẽ, từ ngữ phong phú lạ thường, chị đã viết bằng muôn ngàn cảm xúc, đưa người đọc vào cả một thế giới tuyệt vời màu sắc đam mê của họa sĩ. Chị như cảm nhận dạt dào tâm tư họa sĩ và diễn tả giúp ông những gì ông nói qua cây cọ, chị nói qua ngòi bút.

Thế mới biết vũ trụ và cuộc đời tuyệt diệu biết bao!

Em cầu xin Thượng Đế che chở trái tim bao dung ngọt ngào của chị.

Cũng tuần lễ trước nhận thư Nguyễn Văn Hùng, Hà Nội:

“Thật lạ cô à. Khi biết tới những bài viết của cô, con đã thức nguyên đêm để đọc cho bằng hết vì con sợ sau này mạng internet mất, con không còn có thể đọc được. Những bài Tài Hoa Mệnh Bạc mang những giá trị trân quý. Ai biết được thì đều là điều tốt cho tâm hồn họ. Con gửi các bài cô viết tới thầy của con. Thầy đọc rồi nhận xét: “Nhà văn này viết rất trí tuệ. Phải đọc kinh khủng, rồi bỏ tâm sức và thời gian mà suy ngẫm cân nhắc, mới được như vậy, không hề đơn giản đâu Hùng à.”

Nhớ lại lời anh Uyên Thao năm 2004:

“Đàn ông đọc Dostoievski đã ít, mà đàn bà lại càng không có. Vậy mà BG lại say mê ông ấy!”

(Viết bộ Tài Hoa Mệnh Bạc, tôi hứng thú trên hết với hai tác giả Dostoievski và Van Gogh).

Cũng nhớ lời anh Tự điền gia Nguyễn Đắc Sơn năm 2001 từ Houston gọi qua cho tôi:

“BG ơi, anh vừa nhận thư Thế Phong, có câu này: ‘Ông ở bên đó, cố gọi trò chuyện với BG cho nhiều! Viết Tài Hoa Mệnh Bạc lưu loát như thế chứng tỏ rằng BG cô đơn lắm!’”

Mười ngày trước, chuyện trò điện thoại với Phan Diên, nghe anh nói:

“Giá có lần nhân ngày Father’s Day mà hai đứa con BG gửi tấm thiệp mừng BG! Hơn cả người mẹ, cái cách dạy con của BG đúng thật là của một người cha.”

II.

Ban đêm trời thật lạnh, không thể trở dậy ngồi vào bàn, tôi cuộn mình trong chăn, hai chân tìm thêm hơi ấm nơi con mèo đang nằm phía dưới, cái đầu quấn quanh nghĩ ngợi! Không dám để trí óc trôi xa về miền quê hương dân gày có con bão số 9 đang hoành hành Quảng Nam-Quảng Ngãi, không dám nhìn lên Internet cảnh nhà bay cửa biển với đồng bào miền Trung đang khốn đốn trốn bão; không dám nghĩ tới tiếng sóng gào Nha Trang vẫn bám chặt trái tim

dai dẳng... tôi nén mọi cảm xúc, không cho chúng trời dậy. (Tôi làm gì được? Đành quên tất cả!) Đêm trắng lạnh và dài như vô tận vật vã với lòng riêng, chính là như vậy!

Tôi nghĩ đến đứa con trai. (Mấy lúc sau này không hiểu sao cứ nghĩ nhiều đến nó?)

Với Trân Sa, tôi nuôi tiếc. Còn với con trai thì đúng là “hối tiếc”.

Tôi không có nhiều kỷ niệm với con trai cho bằng con gái. Có nên đổ thừa định mệnh? Tôi tin rằng “có”.

Hơn 130 năm xưa, Van Gogh từng mơ ước một mái ấm gia đình bình thường. 100 năm đi sau bước chân ông, tôi cũng chỉ cùng một niềm mơ ước.

Định mệnh nằm ở đó. “Mộng bình thường” không phải dành cho nghệ sĩ. “Tình thương và sự hy sinh câm lặng” cũng chính là định mệnh.

Thuở còn đi học, một bữa cùng chị Quỳnh Trân vào rạp Eden (trên đường Nguyễn Huệ) xem phim The Sandpiper (Loài chim biển), Elizabeth Taylor và Richard Burton đóng vai chính.

Câu chuyện kể, một nữ họa sĩ trẻ đẹp 26 tuổi, sống cùng con trai 8 tuổi trong ngôi nhà thơ mộng dựng trên bãi biển. Tại đây có những cuộc vui nghệ sĩ, có tiếng đàn tiếng hát với bạn bè cùng giới (Charles Bronson).

Đứa con thắm nhuần giáo huấn của mẹ về một sự “tự do tuyệt đối”, xách súng vào rừng bắn chết một con nai, bị bắt đưa vào trường dạy thiếu nhi. Sự gặp gỡ giữa người nghệ sĩ độc thân và vị hiệu trưởng khả kính đã có gia đình tạo nên mối tình giống như cú sét... Kết quả: “Định mệnh ai, kẻ ấy tự gánh: “Người nghệ sĩ trở về con đường nghệ thuật và vị hiệu trưởng quay về với vợ con.”

Ấn tượng tạo nên trong tôi lúc bấy giờ không phải đến từ mối tình trái ngang của hai nhân vật, mà chính là *"Cuộc sống cô đơn (không bị hôn nhân ràng buộc) và cũng KHÔNG cô đơn (vì có đứa con bên cạnh) của người đàn bà nghệ sĩ"*.

"The Shadow of Your Smile" làm nhạc nền được tôi quý yêu từ buổi đó. Bài hát với những câu rất đẹp, nói lên nỗi ngậm ngùi hoài cảm của nhân vật nam theo những kỷ niệm đã có với người tình nghệ sĩ nay trở thành quá khứ xa xăm:

*/ One day we walked along the sand

One day in early spring

You held a piper in your hand

to mend its broken wing

Now I'll remember many a day

And many a lonely mile

The echo of a piper's song

The shadow of a smile

*/ The shadow of your smile
 when you are gone
 Will color all my dreams
 and light the dawn
 Look into my eyes
 my love, and see
 All the lovely things
 you are to me

*/ Our wistful little star
 was far too high
 A teardrop kissed your lips
 and so did I
 Now when I remember spring
 all the joy that love can bring
 I will be remembering
 the shadow of your smile

Chính ngày buổi ngồi trong rạp tối, 17 tuổi, tôi đã sớm linh cảm cuộc đời mình sau này “*cũng sẽ là như thế*”... Ngày đó 23 tuổi, cuộc sống lang thang vô định... sự “*bóp nát trái tim để đánh đổi sự an toàn cho đứa con*” tưởng là xứng đáng. Trẻ quá, nên không hiểu thấu điều rằng “*chẳng bất cứ đứa con nít nào lại không cần đến bàn tay cận kề của mẹ*”. Những lời kể về “sự thiếu tình mẹ” của Edgar Poe, của Lermontov làm thành ấn tượng sâu sắc cho Âu Cơ ngay từ thơ ấu CŨNG CHÍNH LÀ “*lời thú nhận âm thầm của tôi theo nỗi đau đớn mãi còn ẩn sâu dưới đáy lòng dành cho đứa con trai*”.

*/ Đứa con trai có tâm tư thật tốt.
 Sau 1975, trong các chuyến lưu diễn xa, tôi thường đem San theo với mình.
 Năm 1977, bắt đầu đi học, San phải ở lại Sài Gòn. Từ nhà đến lớp chỉ cần một con đường đi bộ ôm sát lề, dài khoảng 200m. Vậy mà một buổi trưa, sau chuyến lưu diễn, tôi tình cờ bắt gặp San đang từ bên kia ngã tư Trương Minh Giảng băng qua Yên Đổ về nhà. Tôi hỏi:
 “Con làm thế bao nhiêu lần rồi?” Nó đáp: “Nhiều lần!”
 Hoảng hồn tra gặng, nó cứ ấp úng; mãi sau thú nhận:

“Nơi trạm xe buýt bên kia đường Trương Minh Giảng có một bà ăn mày, trông già lắm, hai mắt mù, tay chống gậy, hôm nào cũng đứng ở trạm xe buýt, chờ xin tiền khách lên xuống. Mỗi ngày, con đều để dành tiền ăn sáng bà ngoại cho, đợi trưa tan học băng qua đường bỏ vào tay bà.”

Tôi chột “à” lên tiếng lớn, rất mừng trong bụng.

*/ Đạo mới bỏ quê hương ra đi, ở Bruxelles, có lần ba mẹ con bà cháu đi chợ trời Gare Midi. (Lúc này tôi vẫn nhớ vanh vách quang cảnh buổi đó) khi nghe San kể:

“Mẹ ơi, trong trường, chỉ mỗi mình con và thằng Thành là người Việt Nam. Hễ giờ chơi gặp nhau là hai đứa con nói tiếng Việt. Mấy thằng bạn Bỉ tức lắm, bắt nói tiếng Tây cho tụi nó hiểu.”

Tôi hỏi:

“Rồi con làm sao?”

San đáp:

“Con nói với tụi nó, tụi bay muốn hiểu tụi tao nói gì thì về học tiếng Việt đi!”

(Lần thứ hai, tôi lại “à” lên tiếng lớn, thở phào nhẹ nhõm!)

III.

Một trang nhật ký cũ:

Sàigòn, thứ Ba ngày 5/10/1971

Sàigòn mưa gió liên miên. Có những đêm thức dậy rồi không sao ngủ lại được, nằm ngắm con thơ bên cạnh, thấy lòng rung động mãnh liệt. Càng lớn San càng đẹp. Nó chính là sự sống của tôi! Ít ra trong quãng đời dài kế tiếp, nguồn hạnh phúc ghê gớm này vẫn là “của một mình tôi sở hữu”. Từ nay trong các cuộc hành trình, tôi biết mình không còn cô đơn khi có San làm bạn bên cạnh.

Nhớ lại những ngày sống chung mà nghe sợ hãi... Mọi thứ mới đó xoay vần đã đúng một năm! Một năm với biết bao biến đổi! Hạnh phúc và đau khổ bám dính nhau trên cùng mặt phẳng. Nhưng với lòng riêng, tôi biết rằng trong cái mặt khổ đau kia “tôi còn sờ mó được hạnh phúc từ San và cả một chân trời tự do mở rộng từ đây.”

Tôi vẫn đi dạy và được học trò thương mến cách đặc biệt. Một lần nghe một em hỏi: "Cô trẻ đẹp mà sao trông lúc nào cũng buồn và đầy nghĩ ngợi?"

Lần khác với một anh học trò violon lớn hơn vài tuổi, nghe anh nói:

"Trời ơi! Có biết bao người thèm đàn hay như cô mà không được!" (Đổi giọng nhẹ nhàng): "Tuy rằng trong cảnh sống thực tế gặp nhiều đau khổ, nhưng cô chính là một trong những người được Thượng Đế ban cho hai chữ Tài Hoa!"

Nỗi vui ghê gớm là mỗi chiều tan lớp trở về, nhìn đứa con trai toét miệng cười khi được tôi giơ tay ra đón vào ngực. Đây là hạnh phúc! Đơn sơ, đầm ấm. Bằng mọi giá tôi phải quyết lòng nắm giữ trong tay.

IV.

Năm 1973, tôi đưa San lên Dalat sống đời Sandpiper-loài chim biển. Sáng đi dạy ở Trung tâm Giáo dục Hùng Vương, mang San vào lớp, cho ngồi một góc nghịch với cây bút chì và tờ giấy; các đứa học trò con gái rất thương, thích chơi đùa với San. Ban đêm đi đàn ở vũ trường, để San nằm ngủ trên ghế nệm trong phòng nhảy, đắp trên mình chiếc áo manteau của mẹ, chờ tan buổi trình diễn.

Một sáng trễ giờ dạy, chuyến xe đò Chi Lăng vừa ngừng nơi đầu dốc dẫn vào trường học, tôi bước vội, gần như lôi San chạy. San vấp té, máu ứa ra cả đầu gối. Trong khi tôi mãi lo lấy khăn tay buộc vết thương, chợt nghe San hỏi:

"Mẹ ơi, con chim gì kêu tiếng hay quá?"

Tôi đâm bất ngờ vì sự phát triển quá sớm nỗi dịu dàng trong tâm hồn đứa con.

Bà Ngoại rất đau lòng theo cuộc sống vô định của hai mẹ con, muốn giữ San lại Sài Gòn. Vậy mà một đêm Dalat, trên một góc sân khấu, San ghé tai tôi nói nhỏ:

"Con bằng lòng ngồi yên cho mẹ đàn, nhưng mẹ đừng đuổi con về Sài Gòn. Con muốn ở đây với Mẹ."

Nghe chữ "đuổi" phát từ miệng đứa con ba tuổi mà đau đớn đến đại cả tim, tôi đã khóc trong tiếng đàn mình ngay trên sân khấu.

Một ngày, bật tin, Mẹ lần dò lên Dalat, cùng người họ hàng đi kiếm khắp nơi. Chừng mở cửa căn nhà số 55 Calmette, thấy cả tôi lẫn San đang bị sốt nặng, Mẹ đưa về Sài Gòn. Từ đó tôi để San lại nhà, tự đánh đổi hạnh phúc loài chim biển của mình cho niềm vui của Mẹ và cả cho cuộc sống yên lành trong gia đình của San.

V.

Có một câu trong bài Van Gogh làm tôi xúc động dữ dội: "*Ngày 8/5/1889, Van Gogh tự ý đi theo mục sư Salles vào trú ngụ trong dưỡng trí viện Saint-Paul-de-Mausole, cách Arles 12 dặm về phía đông...*"

Tại sao xúc động? 28 năm sau, đọc lại bài viết, tôi mới chợt hình dung được rõ ràng "sự lủi thủi" rất đáng thương trong hành động "tự ý đi theo" một cách cam phận của người nghệ sĩ. (Vào viện tâm thần cũng có nghĩa là "tự do bị kèm chế như cuộc sống một người tù", điều này tôi cảm thấu từ Kiều My, đứa em gái tài hoa điên đảo đang sống ở Nam Cali).

Thêm một đoạn khác trong bài Van Gogh:

“Mục sư Salles hỏi thăm và được biết bác sĩ Rey có thể nhường hai phòng trong ngôi nhà của ông tại một khu phố yên tĩnh cho Van Gogh mượn với giá 6 quan một tháng. Nhưng, nghĩ đến điều phải bày biện trang hoàng lại tất cả từ đầu trong một nơi chốn mới, Van Gogh vô cùng e ngại, nên từ chối. Kể từ khi sự an ổn được gây dựng trong căn nhà màu vàng đã sụp đổ, ông không còn năng lực và hứng thú để bắt đầu lại bất cứ điều gì khác, ngoại trừ sự sáng tạo nghệ thuật.”

Thật lạ! Đó chính là chữ nghĩa tôi viết 28 năm xưa (1992) khi ĐANG sống cùng TNH trong cảnh vợ chồng êm ấm. Vậy mà có ngớ đầu lại ÚNG vào tôi NGAY HIỆN TẠI không sai một chữ.

“Sự an ổn gây dựng” đã biến mất từ lâu, hay cũng đúng là từ khi tan vỡ tình cảm anh em xảy ra giữa con trai và con gái. Năm tháng trôi, chúng không nhìn mặt nhau. Cũng không nhìn đến mẹ. Ba mẹ con sống cùng trong một không gian mà đúng là ba thế giới nghìn trùng xa cách..

Phần tôi đã “không còn năng lực và hứng thú để bắt đầu lại **bất cứ điều gì**, kể luôn những con chữ.” Đành cứ để như nước chảy qua cầu, ra sao thì ra!

Khi 23 tuổi, còn trẻ quá, “Lực bất tòng Tâm” đã đành! Bây giờ ở chặng cuối đời, tôi vẫn cứ phải “Tâm đầu hàng trước Lực”.

Lại có nên đổ thừa cho định mệnh? Tôi nghĩ rằng “có”.

Cuộc vui nào cũng tàn, tình cảm nào cũng tan, cái đẹp nào cũng nhòa nhạt. Chỉ mỗi tôi còn ngời nhớ nhung hoài kỷ niệm! Và thương cho hai đứa con không biết trân trọng cái đẹp “*mẹ con còn nhìn thấy nhau trong con thiên tai đại dịch*” rất quý giá đang có trong tay!

Duy chỉ một điều: “Con virus bầu cử Tổng Thống không được cơ may len lõi vào căn nhà Những Người Trăm Năm Cũ”. Hai đứa con tôi, dù thế nào, cũng còn có **điểm giống mẹ** là “*không có máu cuồng si theo một con người bằng xương bằng thịt đang còn sống ở thế gian*”.

[]

Trần Thị Bông Giáy
(Bài viết tại San Jose, thứ Năm Oct. 30/2020 11:46 PM).

[]

